

Rodzicielstwo w przekonaniach i zachowaniach współczesnych polskich ojców – znaczenie (nie)zamieszkiwania z dzieckiem

Kamil Janowicz^a, Joanna Włodarczyk^b

^aCentrum Badań nad Rozwojem Osobowości
Uniwersytetu Humanistycznospołecznego SWPS w Poznaniu;

^bFundacja Dajemy Dzieciom Siłę

Ostatnie dekady są powiązane z dynamicznymi przemianami w obrębie ról rodzinnych i rodzicielskich. Dotyczy to zarówno przekonań, jak i zachowań mężczyzn i kobiet. W związku z tym, pierwszym celem niniejszego badania było poznanie: (a) przekonań i zachowań ojców związanych z podziałem obowiązków domowych i rodzicielskich; (b) sposobów przygotowywania się przez mężczyzn do ojcostwa; (c) doświadczanych przez ojców trudności. Drugi z celów odnosił się do porównania odpowiedzi między ojcami mieszkającymi ze swoimi dziećmi a ojcami z nimi nie mieszkającymi. W badaniu wzięła udział reprezentatywna grupa 2134 ojców. Wyniki wskazują w pierwszej kolejności na to, że wśród polskich ojców dominują przekonania bazujące na egalitarnym modelu życia rodzinnego, choć faktyczna realizacja nie zawsze w pełni z tymi przekonaniem koresponduje. Zaobserwowano wiele różnic między ojcami mieszkającymi a niemieszkającymi ze swoimi dziećmi, co pokazuje, że może to być czynnik kształtujący zarówno przekonania, jak i zachowania ojców.

SŁOWA KLUCZOWE:

OJCOSTWO, ROZWÓD, RODZINA PATCHWORKOWA, OPIEKA NAD DZIECKIEM, URLOP OJCOWSKI

Badacze zajmujący się życiem rodzinnym (np. Bakiera, 2014; Cabrera i in., 2000; Gębka, 2006, 2010; Marsiglio i in., 2000) wskazują na liczne zmiany, jakie na przestrzeni kilku dekad zaszły w obrębie wzorców ról rodzinnych i podejścia do samego rodzicielstwa. Wiążą się one m.in. z większym dostrzeganiem i docenieniem znaczenia ojca dla rozwoju dziecka, jak również ewolucją wzorców samego ojcostwa – od tradycyjnego do współczesnego. Wzorzec tradycyjny bazuje na dominacji mężczyzny w rodzinie i społeczeństwie. Główne aspekty roli ojca to bycie jej żywicielem i obrońcą, autorytetem dla dzieci oraz osobą odpowiedzialną za kontakty ze światem społecznym. W tym sposobie rozumienia roli ojca niewielki nacisk jest kładziony na uczuciową relację z dzieckiem i bezpośrednie zaangażowanie w jego wychowanie, ilość czasu spędzanego z dzieckiem jest niewielka, a przyzwolenie na jego ostre dyscyplinowanie raczej dosyć wysokie (Bakiera, 2014; Stublely i in., 2015). W tzw. współczesnych (nazywanych także egalitarnymi) modelach ojcostwa promowane jest natomiast odmienne podejście. Przede wszystkim zanika podział na typowo męskie i żeńskie role, relacje między mężczyzną a kobietą mają partnerski charakter, ojcowie są zachęceni do większego ujawniania swoich stanów emocjonalnych oraz pielęgnowania więzi uczuciowej z dziećmi, którym towarzyszą w wielu sytuacjach. Modele te mocno podkreślają znaczenia zaangażowania ojca w czynności opiekuńczo-pielęgnacyjne, takie jak karmienie, kąpanie i przewijanie dziecka, oraz bardziej egalitarny podział obowiązków domowych (Bakiera, 2014; Stublely i in., 2015). Warto zaznaczyć, że zmiany te obserwuje się w różnych kontekstach kulturowych – zarówno w Polsce, jak i innych państwach. Ich dynamika w obrębie tej samej kultury nie zawsze jest taka sama i zależy od kontekstu kulturowego, miejsca zamieszkania lub wykształcenia (Ammari i Schoenebeck, 2015; Bierca, 2013).

Jak pokazują badania pochodzące z m.in. takich państw jak Polska (Janowicz, 2018a; Janowicz i Bakiera, 2018), Włochy (Cannito, 2020) i USA (Hergatt Huffman i in., 2014; Kuo i in., 2018), mężczyźni w różnym stopniu utożsamiają się z opisanymi modelami. Chociaż obserwuje się wzrost liczby ojców realizujących swoje rodzicielstwo w sposób bardziej współczesny, to wciąż niemała grupa mężczyzn podąża raczej tradycyjną ścieżką. Obserwuje się to już na etapie formułowania się wyobrażeń na temat siebie jako rodzica w przyszłości (Janowicz, 2018b; Janowicz i Bakiera, 2018). Sposób rozumienia i definiowania swojej roli jako ojca, przekonania na ten temat i stopień, w jakim ojcostwo jest dla mężczyzny centralną rolą życiową, wpływają na to, jak funkcjonuje on w rodzicielskiej codzienności (Hergatt Huffman i in., 2014; Kuo i in., 2018; Zvara i in., 2013). Należy jednak podkreślić, że nie zawsze ojcowie, którzy opisują siebie jako „nowych, zaangażowanych ojców”, rzeczywiście takimi są.

Z innej strony jest też grupa ojców, którzy tak się nie identyfikują, a *de facto* realizują ten wzorzec (Cannito, 2020).

W związku z tym chcielibyśmy przedstawić wyniki badania dotyczącego postaw i zachowań polskich ojców w odniesieniu do opieki nad dziećmi, spędzanego z nimi czasu oraz podziału obowiązków domowych i rodzicielskich. W pierwszej kolejności przywołamy najważniejsze ustalenia z podobnych wcześniejszych badań (zarówno polskich, jak i zagranicznych), a także omówimy kluczowe czynniki mogące wpływać na poziom zaangażowania mężczyzn w opiekę nad dzieckiem.

Zaangażowanie mężczyzn w życie rodzinne

Dotychczasowe badania zrealizowane zarówno w Polsce (Nationale Nederlanden, 2019; Włodarczyk, 2014), jak i zagranicą (Flouri i Buchanan, 2004; Lam i in., 2012) pokazują, że ojcowie spędzają na ogół ze swoimi dziećmi mniej czasu niż matki oraz rzadziej angażują się w znaczną część obowiązków związanych z opieką nad dzieckiem i jego wychowaniem. Co więcej, dzieci lepiej oceniają swoją relację z matką niż z ojcem (Videon i in., 2005) oraz mają poczucie, że matki wiedzą o ważnych dla nich sprawach więcej niż ojcowie (Lansford i in., 2013), co może wynikać choćby właśnie z różnicy w ilości spędzanego czasu i wzajemnych interakcji.

Na gruncie polskim obszernego opracowania tego tematu dokonała niemal 10 lat temu Włodarczyk (2014), badając ponad 500 ojców pod względem ich zaangażowania w życie rodzinne i przekonań na ten temat. Wyniki pokazały, że polscy ojcowie coraz bardziej angażują się w opiekę nad dzieckiem oraz że relacja z dzieckiem staje się dla nich coraz ważniejsza. A także, że model ojcostwa ulega zmianie – z tradycyjnego, w którym ojciec realizował funkcję materialną i nie brał udziału w opiece i wychowaniu dzieci, w stronę współczesnego modelu, w którym ojcostwo upodabnia się do macierzyństwa. Ta zmiana była szczególnie widoczna w deklaracjach respondentów, że szukają innej formy ojcostwa niż ta, którą prezentowali ich ojcowie. Przeszkodą w realizacji partnerskiego podziału obowiązków jest nierówny czas spędzany z dzieckiem – nadal to kobiety w większości zostają w domu z dzieckiem, a mężczyźni pracują i jedynie po pracy oraz w dni wolne mają czas dla rodziny.

Chociaż widać zmiany, to w wielu przypadkach zaangażowanie ojców w rozmaite aspekty życia rodzinnego, opiekę nad dzieckiem i wychowanie go jest wciąż mniejsze niż zaangażowanie matek. Wiele dzieci nie ma szansy na zbudowanie dobrej relacji z tatą właśnie ze względu jego nieobecność emocjonalną i brak zaangażowania z jego strony. Należy to podkreślić, zważywszy, że w licznych badaniach zarówno polskich, jak i zagranicznych (np. Allen i Daly, 2007; Amato i Keith,

1991; Harwas-Napieręta, 2010; Kendall, 2004; Milewska i Szymanowska, 2000; Rostowska, 2009) wykazano, iż wychowywanie się bez ojca może być powodem znacznych trudności w zakresie funkcjonowania emocjonalnego, poznawczego i społecznego. W wielu badaniach zrealizowanych w różnych państwach stwierdzono także, że istotna jest nie tylko fizyczna obecność ojca w rodzinie, ale też jego codzienne zaangażowanie w opiekę nad dzieckiem i budowanie z nim bliskiej relacji. Sprzyja to lepszemu funkcjonowaniu dziecka w głównych obszarach jego życia. W odniesieniu do rozwoju emocjonalnego można wspomnieć m.in. o budowaniu bezpiecznego przywiązania (Cox i in., 1992; Lucassen i in., 2011), posiadaniu wewnętrznego umiejscowienia kontroli (np. Ross i Broh, 2000), lepszej samokontroli w zakresie emocji (np. Amato, 1989), wyższej samoocenie dziecka (Deutsch i in., 2001; Lam i in., 2012) oraz ogólnie lepszemu dobrostanowi (Dubowitz i in., 2001; Flouri, 2005). Zaangażowanie taty jest także czynnikiem zmniejszającym ryzyko doświadczenia przez dziecko poważnych problemów w zakresie zdrowia psychicznego (Cookston i Finlay, 2006; Jorm i in., 2003). Ponadto dzieci obecnych i zaangażowanych ojców rozwijają się lepiej poznawczo (Pedersen i in., 1980; Yogman i in., 1995), mają silniejszą motywację do nauki (Flouri i Buchanan, 2004) i czerpią z niej większą satysfakcję (Flouri i in., 2002), a także osiągają lepsze wyniki w szkole (Flouri i Buchanan, 2004; Gadsen i Ray, 2003). Znaczenie zaangażowania taty w życie dziecka ujawnia się także w kontekście jego rozwoju społecznego (Kato i in., 2002; Stolz i in., 2005) i moralnego (np. Speicher-Dublin, 1982). Podsumowując, obecność i zaangażowanie ojca są jednym z głównych czynników wspierających optymalny rozwój dziecka.

Znaczenie współpracy między partnerami dla zaangażowania ojca w relację z dzieckiem

Jednym z istotnych czynników wpływających na poziom zaangażowania mężczyzn w relację z dzieckiem i opiekę nad nim są jakość relacji z partnerką, wsparcie z jej strony oraz dobra współpraca i zrozumienie w kwestiach wychowawczych i związanych z prowadzeniem domu. Poczucie „bycia razem” z partnerką w tych nowych wyzwaniach jest bardzo istotne dla przeżywania ojcostwa jako czegoś pozytywnego (np. Darwin i in., 2017; Kowlessar i in., 2014; Poh i in., 2014; Rowe i in., 2013). Z perspektywy ojców niezwykle ważne są rozmowy odbyte z partnerką w trakcie ciąży, które pomagają lepiej przygotować się do nowego etapu życia i wzmocnić poczucie partnerstwa (Pállson i in., 2017), które sprzyja większemu zaangażowaniu. Badanie Teubert i Pinquart (2010) wykazało, że lepsza współpraca

rodziców w wychowaniu dziecka jest predyktorem m.in. mniejszego natężenia problemów ekster- i internalizacyjnych u dziecka oraz częstszego występowania bezpiecznego przywiązania między dzieckiem a każdym z rodziców. Z kolei Bouchard i Lee (2000) udowodnili, że mężczyźni mający silniejsze wsparcie i większą autonomię ze strony partnerki bardziej angażują się w opiekę nad dzieckiem i jego wychowanie.

W odniesieniu do znaczenia współpracy między rodzicami dla zaangażowania ojców, także tych nie mieszkających na co dzień z dzieckiem, konieczne wydaje się wspomnienie o zjawisku tzw. *maternal gatekeeping*, czyli niechęci kobiet do dzielenia się obowiązkami i odpowiedzialnością związaną z opieką nad dzieckiem, a także utrudnianie innym osobom (w tym partnerowi) przebywanie z dzieckiem i angażowanie się w relację z nim (np. Allen i Hawkins, 1999). Przejawianie takiej postawy przez matkę zmniejsza zaangażowanie ojca w relację z dzieckiem (Fagan i Barnett, 2003). Ryzyko przejawiania przez kobietę takich postaw może być jeszcze wyższe w sytuacji rozpadu związku, gdyż wyższe jest wtedy prawdopodobieństwo negatywnego oceniania byłego już partnera i niechęć do tego, by dziecko spędzało z nim czas. W skrajnych przypadkach może to przyjmować charakter tzw. alienacji rodzicielskiej (Błażek i Lewandowska-Walter, 2022).

(Nie)Zamieszkiwanie z dzieckiem a zaangażowanie mężczyzn w ojcostwo

Innym z bardzo często analizowanych czynników wpływających na zaangażowanie ojców w relację z dzieckiem jest kwestia zamieszkiwania z nim lub nie zamieszkiwania (najczęściej w wyniku rozpadu związku romantycznego). Goldberg (2015) wykazała, że ojcowie niezamieszkujący z dzieckiem przeciętnie spędzają z nim mniej czasu, słabiej angażują się z nim w różne aktywności i w mniejszym stopniu sprawują nad nim codzienną opiekę. Podobne wyniki uzyskali m.in. Castillo i in. (2011) oraz Coley i Hernandez (2006). Należy jednak podkreślić, że ojcowie niezamieszkujący ze swoim dzieckiem znacząco różnią się między sobą w zakresie stopnia zaangażowania w relację z nim (Coley i Hernandez, 2006; Ryan i in., 2008). Co więcej, wzorce tego zaangażowania nie zawsze są stabilne w czasie – istotne zmiany na przestrzeni kilku lat obserwuje się u 20–30% ojców. Dominują jednak ci, którzy są konsekwentnie silnie zaangażowani lub bardzo słabo zaangażowani (Cheadle i in., 2010; Ryan i in., 2008). Warto też wspomnieć, że spadek częstości kontaktu z dzieckiem obserwowano najczęściej, gdy tata bardzo szybko po rozstaniu wchodził w nowy związek lub gdy w taki związek wchodziła matka

dziecka, a ono zyskiwało w ten sposób ojczyzna (Juby i in., 2007). Goldberg (2015) wykazała także, że w przypadku ojców zarówno mieszkających z dzieckiem, jak i tych, którzy na co dzień z nim nie mieszkają, kluczowym czynnikiem wpływającym na poziom zaangażowania jest to, w jakim stopniu dla danego mężczyzny ojcostwo zajmuje centralne miejsce w jego tożsamości i jest identyfikowane jako jego główna rola życiowa.

Chociaż wspomniane badania pokazują, że ojcowie niezamieszkujący ze swoimi dziećmi są przeciętnie mniej zaangażowani w relację z nimi niż ojcowie, którzy mieszkają ze swoimi dziećmi, to nie oznacza to bynajmniej, iż to zaangażowanie nie ma znaczenia. W wielu badaniach wykazano, jak ważne jest to, żeby po rozstaniu rodziców dziecko miało dobrą relację zarówno z matką, jak i z tatą, nawet jeśli z ojcem na co dzień nie mieszka (Dunn, 2004; King i Sobolewski, 2004). Co istotne, dotyczy to zarówno synów, jak i córek (Mitchell i in., 2009). Chociaż – jak wskazuje Dunn (2004) w swoim przeglądzie badań na ten temat – wyniki dotyczące zależności między ilością czasu spędzanego z dzieckiem przez niezamieszkującego z nim tatą a funkcjonowaniem dziecka są niejednoznaczne, to bardzo istotna jest jakość samej relacji, która sprzyja lepszemu przystosowaniu dziecka i mniejszej liczbie doświadczanych przez nie problemów. Sobolewski i King (2006) wykazali, że lepsza relacja nastolatka z niezamieszkującym z nim tatą jest powiązana z mniejszym natężeniem problemów inter- i eksternalizacyjnych. Co ważne, nawet w sytuacji, gdy dziecko ma słabą relację z matką, z którą mieszka na co dzień. Jak widać, zaangażowanie taty może być tutaj czynnikiem buforującym. Zbliżone wyniki uzyskali Mitchell i in. (2009).

W tym kontekście należy podkreślić, że czynnikiem istotnie wpływającym na zaangażowanie ojców niemieszkających z dzieckiem w relację z nim jest też jakość relacji między byłymi partnerami i poziom ich współpracy na rzecz dobra dziecka. Sygnalizowaliśmy to już wcześniej w odniesieniu do ojców mieszkających z dzieckiem, a tutaj chcielibyśmy przedstawić jeszcze kilka wniosków płynących z badań z udziałem par po rozstaniu. Sobolewski i King (2005) uzyskali wyniki pokazujące, że dobra współpraca między partnerami po rozstaniu jest predyktorem lepszej jakości relacji dziecka z tatą i wyższej responsywności u ojców. Głównym czynnikiem mediującym tę zależność było to, że dzięki tej współpracy ojcowie mogli spędzać z dziećmi więcej czasu, co sprzyjało budowaniu lepszej relacji. Zbliżone rezultaty uzyskali Ryan i in. (2008), wykazując ponadto, że także jakość relacji ojca z dalszą rodziną (z obu stron) jest predyktorem silniejszego zaangażowania. Wynik ten można interpretować z perspektywy systemowej (por. de Barbaro, 1999) – zachowanie pewnej spójności i unikanie konfliktów nawet po rozstaniu powinno sprzyjać

współpracy na rzecz rozwoju dziecka. Przeciwnie, emocjonalne odcięcie, dystansowanie się czy też izolowanie mężczyzny, który „już nie jest z rodziny”, może istotnie obniżyć jego motywację do kontaktów z dzieckiem (a czasem też po prostu może być mu to uniemożliwiane).

Główne problemy badawcze

Ponieważ wciąż obserwujemy dynamiczne zmiany w zakresie podejścia mężczyzn do ojcostwa, a także na przestrzeni lat zaszło wiele zmian prawnych dotyczących m.in. urlopów ojcowskich, pierwszym z celów opisywanego badania było poznanie: (a) postaw polskich ojców dotyczących podziału zadań związanych z opieką nad dzieckiem; (b) tego, w jaki sposób ojcowie faktycznie dzielą się obowiązkami rodzicielskimi ze swoimi partnerkami i jak angażują się w wychowanie dziecka i opiekę nad nim; (c) w jakim stopniu ojcowie korzystają z przysługujących im urlopów opiekuńczych; (d) z jakimi trudnościami mierzą się ojcowie w Polsce.

Istotnym celem badania było także zweryfikowanie czynników różnicujących poziom zaangażowania ojców w opiekę nad dzieckiem, a także ich postawy dotyczące tej kwestii. W niniejszym artykule przedstawimy wyniki dotyczące różnic między ojcami zamieszkującymi z dzieckiem i tymi, którzy z nim na co dzień nie mieszkają. Warto zaznaczyć, że niniejsze analizy są dodatkowymi analizami danych uzyskanych w badaniu ogólnym ojców w Polsce i mają charakter eksploracyjny.

Metodologia

Procedura

Badanie miało charakter ilościowy i zostało przeprowadzone w kwietniu 2022 r. na ogólnopolskiej próbie losowo-kwotowej, która została dobrana na podstawie reprezentacji populacji dla płci, wieku, wielkości miejscowości zamieszkania oraz regionu. Jednocześnie próba nie była dobierana ze względu na mieszkanie lub nie z dzieckiem. Nie ma także dostępnych danych, które by pozwoliły na odpowiedni dobór takiej próby.

Projekt badawczy został wykonany przez firmę DANAE na jej panelu badawczym, posiłkując się również respondentami z panelu zewnętrznego (SW Research). Respondenci byli wynagradzani za udział w badaniu – otrzymywali punkty, które mogą wymienić na nagrody. Badanie przekonań i doświadczeń ojców odbyło się

metodą wspomaganego komputerowo wywiadu z wykorzystaniem kwestionariuszy przygotowanych w wersji elektronicznej (CAWI).

Kwestionariusz

Kwestionariusz przygotowano na podstawie pytań z poprzedniej edycji badania (Włodarczyk, 2014) oraz przeglądu polskiego i zagranicznego piśmiennictwa dotyczącego udziału mężczyzn w życiu domowym oraz rodzinnym (np. Bakiera, 2013; Henwood i Procter, 2003; Hietanen i in., 2013; Janowicz i Bakiera, 2018; Morman i Floyd, 2006). Ankieta zawierała 27 pytań. Pytania dotyczyły postaw i zaangażowania w opiekę nad dziećmi. W celu weryfikacji narzędzia badawczego przeprowadzono pilotaż badania.

Próba

W badaniu uczestniczyli ojcowie dzieci do 18 r.ż. Ostatecznie przeprowadzono 1234 wywiady, uwzględniając kwoty na wiek dziecka/dzieci oraz wielkość miejscowości zamieszkania i region. Szczegółowe informacje dotyczące charakterystyki grupy badanej przedstawiono w tabeli 1. Dane zebrane w badaniu zważono w celu uzyskania jak największej zgodności dopasowania profilu respondentów do struktury próby.

Tabela 1

Charakterystyka próby (po ważeniu)

	n	%
Wiek		
18–20	92	7,5%
21–30	320	25,9%
31–40	438	35,5%
41–50	279	22,6%
51–60	92	7,5%
>60	13	1,1%
Województwo		
dolnośląskie	92	7,5%
kujawsko-pomorskie	79	6,4%
lubelskie	78	6,3%
lubuskie	31	2,5%
łódzkie	69	5,6%

	<i>n</i>	%
małopolskie	108	8,7%
mazowieckie	191	15,5%
opolskie	24	1,9%
podkarpackie	71	5,8%
podlaskie	21	1,7%
pomorskie	70	5,7%
śląskie	145	11,8%
świętokrzyskie	37	3,0%
warmińsko-mazurskie	45	3,6%
wielkopolskie	133	10,7%
zachodniopomorskie	41	3,3%
Miejsce zamieszkania		
wieś	532	43,1%
mała miejscowość	286	23,2%
miasto 50-200 tys.	194	15,7%
miasto powyżej 200 tys.	222	18,0%
Liczba dzieci do 18 r.ż.		
1	693	56,1%
2	435	35,2%
3	86	7,0%
4	17	1,4%
5	3	0,2%
6	1	0,1%

Dla wielkości próby określonej w badaniu wyznaczono maksymalną wartość błędu, kształtującą się na poziomie 3,1%. Błąd maksymalny stanowi dopuszczalną różnicę między oceną postaw i zaangażowania ojców w opiekę nad dziećmi a prawdziwą wielkością tego parametru w populacji.

Mieszkanie z dzieckiem/dziećmi

Spośród uczestników badania 1112 (90,1%) mieszkało ze swoimi dziećmi, 47 (3,8%) nie mieszkało z nimi, a 76 (6,1%) wskazało na inną sytuację rodzinną lub mieszkanie z niektórymi ze swoich dzieci (tab. 2).

Tabela 2*Rozkład zmiennej mieszkanie z dzieckiem/dziećmi w próbie badanych ojców*

Mieszkanie z dzieckiem/dziećmi			
Odpowiedzi w kwestionariuszu		Zmienna w analizach	
Tak	90,1%	90,1%	Tak
Nie	3,8%	3,8%	Nie
Mieszkam z niektórymi ze swoich dzieci	4,5%	6,1%	Inna sytuacja
Inna sytuacja	1,6%		

Ojcowie, którzy nie mieszkali ze swoim dzieckiem / swoimi dziećmi, to w zdecydowanej większości ojcowie, którzy nie mieszkali również z jego/ich matką ($\chi^2(2, 1234) = 408,008; p < 0,001$), współczynnik kontyngencji wyniósł 0,498 (tab. 3).

Tabela 3*Mieszkanie z dzieckiem/dziećmi a mieszkanie z matką dziecka/dzieci*

		Mieszkanie z matką dziecka/dzieci	Inna sytuacja
Mieszkanie z dzieckiem/dziećmi	Tak	92,8%	7,2%
	Nie	17,4%	82,6%
	Inna sytuacja	32,9%	67,1%

Analiza

Analizę danych ilościowych przeprowadzono przy użyciu programu SPSS Statistics v. 25. W celu określenia, które kategorie zmiennych (ojcowie mieszkający ze swoimi dziećmi, niemieszkający z nimi i w innej sytuacji rodzinnej) istotnie się od siebie różnią, zastosowano testy proporcji kolumnowych z wykorzystaniem korekty metodą Bonferroniego. Testy te można analizować dla zmiennych, dla których poziom istotności w teście χ^2 wskazywał na istotne różnice między grupami ($p < 0,05$) oraz odsetek komórek, których liczebność oczekiwana była mniejsza niż 5, wyniósł mniej niż 22,2%. W tabelach każda litera w indeksie dolnym oznacza podzbiór danej kategorii, których proporcje kolumny nie różnią się znacząco od siebie na poziomie $p < 0,05$.

Wyniki

Ojcowie, którzy mieszkają z niektórymi ze swoich dzieci lub mają inną jeszcze sytuację rodzinną, istotnie częściej niż ojcowie mieszkający ze swoimi dziećmi uważają,

że to głównie matka powinna być odpowiedzialna za zabezpieczenie materialne rodziny, a istotnie rzadziej wskazują, że matka i ojciec powinni dzielić tę odpowiedzialność. Z kolei ojcowie mieszkający ze swoimi dziećmi istotnie rzadziej niż ci z nimi niemieszkający lub będący w innej sytuacji wskazują ojca jako główną osobę, która powinna podejmować decyzje w ważnych sprawach dotyczących dziecka i jednocześnie istotnie częściej wskazują oboje rodziców. W przypadku rozmowy z dzieckiem o jego problemach nie można uznać różnic za istotne statystycznie ze względu na zbyt małe liczby poszczególnych odpowiedzi (tab. 4).

Tabela 4

Postawy wobec podziału ról w rodzinie a mieszkanie z dzieckiem/dziećmi

Kto powinien...?		Mieszkanie z dzieckiem/dziećmi				χ^2	p
		Ogółem	Tak	Nie	Inna sytuacja		
być odpowiedzialny za zabezpieczenie materialne rodziny	<i>głównie matka</i>	5,8%	4,6% _a	11,1% _{a,b}	22,1% _b	43,440	<0,001
	<i>głównie ojciec</i>	30,1%	29,6% _a	33,3% _a	36,8% _a		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	64,1%	65,8% _a	55,6% _{a,b}	41,2% _b		
podejmować decyzje w ważnych sprawach dotyczących dziecka/dzieci	<i>głównie matka</i>	7,2%	6,9% _a	8,5% _a	11,4% _a	52,535	<0,001
	<i>głównie ojciec</i>	8,1%	6,3% _a	23,4% _b	25,7% _b		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	84,7%	86,8% _a	68,1% _b	62,9% _b		
rozmawiać z dzieckiem o jego problemach	<i>głównie matka</i>	7,2%	7,4% _a	15,6% _a	9,9% _a	43,480*	<0,001
	<i>głównie ojciec</i>	8,1%	4,8% _a	8,9% _{a,b}	22,5% _b		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	84,7%	87,8% _a	75,6% _b	67,6% _b		

*Więcej niż 22,2% komórek ma liczebność oczekiwaną mniejszą niż 5.

W badaniu zapytano także ojców o to, kto ich zdaniem powinien zajmować się pielęgnacją niemowlęcia, zabawą z dzieckiem, uprawianiem sportów z dzieckiem, pomocą w nauce, kontaktami z nauczycielami, przygotowaniem posiłków oraz opieką nad chorym dzieckiem. Ojcowie niemieszkający z dzieckiem jedynie w dwóch przypadkach – pielęgnacji niemowlęcia oraz przygotowywania posiłków – istotnie częściej niż ojcowie mieszkający z dzieckiem wskazali, że to zadanie głównie ojca. Co ciekawe, odpowiedzi ojców niemieszkających ze swoimi dziećmi nie różnią się często od odpowiedzi ojców w innej sytuacji życiowej. Ojcowie będący w innej sytuacji rodzinnej istotnie inaczej, niż mieszkający ze swoimi dziećmi, odpowiadali na niemal wszystkie pytania. Znacznie częściej wskazywali oni na matkę dziecka jako na osobę, która powinna być głównie odpowiedzialna za zabawę z dzieckiem, uprawianie sportów oraz pomoc w nauce. Jednocześnie w odniesieniu do

wszystkich badanych czynności (oprócz uprawiana sportów z dzieckiem) wskazywali oni istotnie częściej niż ojcowie mieszkający z dziećmi głównie ojca i we wszystkich czynnościach wskazywali rzadziej obojga rodziców. W przypadku uprawiania sportów z dzieckiem ta różnica nie była istotna statystycznie, ponieważ wszyscy ojcowie wskazywali ojca dużo częściej niż w przypadku innych czynności (tab. 5).

Tabela 5

Podział zadań przy opiece nad dzieckiem – postawy a mieszkanie z dzieckiem/dziećmi

Deklaracje: kto powinien zajmować się następującymi czynnościami		Mieszkanie z dzieckiem/dziećmi				X ²	p
		Ogółem	Tak	Nie	Inna sytuacja		
pielęgnacja niemowlęcia (np. kąpiel, przewijanie, usypianie)	<i>głównie matka</i>	31,7%	31,6% _a	30,4% _a	33,3% _a	39,303	<0,001
	<i>głównie ojciec</i>	6,4%	5,0% _a	17,4% _b	20,8% _b		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	61,9%	63,3% _a	52,2% _{a,b}	45,8% _b		
zabawa z dzieckiem	<i>głównie matka</i>	8,1%	6,9% _a	13,0% _{a,b}	23,2% _b	58,895	<0,001
	<i>głównie ojciec</i>	8,8%	7,6% _a	13,0% _{a,b}	26,1% _b		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	83,1%	85,5% _a	73,9% _a	50,7% _b		
uprawianie sportów	<i>głównie matka</i>	4,6%	3,8% _a	8,7% _{a,b}	14,5% _b	24,634	<0,001
	<i>głównie ojciec</i>	29,0%	28,7% _a	21,7% _a	37,7% _a		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	66,4%	67,5% _a	69,6% _{a,b}	47,8% _b		
pomoc w nauce	<i>głównie matka</i>	11,2%	10,0% _a	15,6% _{a,b}	26,1% _b	36,706	<0,001
	<i>głównie ojciec</i>	8,5%	7,5% _a	13,3% _{a,b}	20,3% _b		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	80,3%	82,4% _a	71,1% _{a,b}	53,6% _b		
kontakty z wychowawcami/nauczycielami	<i>głównie matka</i>	17,2%	16,9% _a	13,0% _a	25,7% _a	30,289	<0,001
	<i>głównie ojciec</i>	6,6%	5,6% _a	10,9% _{a,b}	20,0% _b		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	76,2%	77,6% _a	76,1% _{a,b}	54,3% _b		
przygotowywanie posiłków dziecku	<i>głównie matka</i>	28,6%	28,6% _a	20,0% _a	34,3% _a	57,879	<0,001
	<i>głównie ojciec</i>	6,8%	5,2% _a	17,8% _b	25,7% _b		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	64,6%	66,2% _a	62,2% _{a,b}	40,0% _b		
wizyta u lekarza, opieka nad chorym dzieckiem	<i>głównie matka</i>	17,7%	17,1% _a	17,4% _a	26,5% _a	49,452	<0,001
	<i>głównie ojciec</i>	6,6%	5,3% _a	10,9% _{a,b}	25,0% _b		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	75,7%	77,6% _a	71,7% _a	48,5% _b		

W odpowiedziach dotyczących faktycznego podziału obowiązków występuje mniej istotnych statystycznie różnic między badanymi grupami ojców. Ojcowie niemieszkający z dzieckiem lub w innej sytuacji rodzinnej istotnie częściej niż ojcowie mieszkający z dzieckiem wskazywali, że to głównie oni zajmowali się pielęgnacją

niemowlęcia czy przygotowywaniem posiłków dziecku oraz że matka częściej jest odpowiedzialna za uprawianie sportów z dzieckiem. Dodatkowo ojcowie niemieszkający z dzieckiem częściej niż ci mieszkający deklarowali, że pomagają dziecku w nauce. Ojcowie w innej sytuacji istotnie częściej niż ojcowie mieszkający z dziećmi wskazywali matkę – jako odpowiedzialną za zabawę z dzieckiem i kontakty z nauczycielami, a siebie jako odpowiedzialnych za opiekę nad chorym dzieckiem. Ponadto w niemal wszystkich przypadkach istotnie częściej niż ojcowie mieszkający z dziećmi deklarowali, że matka i ojciec w podobnym stopniu są odpowiedzialni za dane czynności związane z opieką nad dzieckiem (tab. 6).

Tabela 6

Podział zadań przy opiece nad dzieckiem – realizacja a mieszkanie z dzieckiem/dziećmi

Realizacja: kto zajmował/zajmuje się następującymi czynnościami		Mieszkanie z dzieckiem/dziećmi				χ^2	p
		Ogółem	Tak	Nie	Inna sytuacja		
pielęgnacja niemowlęcia (np. kąpiel, przewijanie, usypianie)	<i>głównie matka</i>	33,7%	33,4% _a	30,2% _a	40,0% _a	22,795	<0,001
	<i>głównie ojciec</i>	6,8%	5,8% _a	20,9% _b	13,8% _b		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	59,5%	60,7% _a	48,8% _a	46,2% _a		
zabawa z dzieckiem	<i>głównie matka</i>	8,9%	7,9% _a	9,3% _{a, b}	25,0% _b	28,580	<0,001
	<i>głównie ojciec</i>	13,2%	12,5% _a	18,6% _a	20,3% _a		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	77,9%	79,5% _a	72,1% _{a, b}	54,7% _b		
uprawianie sportów	<i>głównie matka</i>	6,6%	5,1% _a	18,2% _b	22,7% _b	41,967	<0,001
	<i>głównie ojciec</i>	34,8%	35,2% _a	29,5% _a	33,3% _a		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	58,6%	59,7% _a	52,3% _{a, b}	43,9% _b		
pomoc w nauce	<i>głównie matka</i>	18,2%	17,9% _a	12,2% _a	27,0% _a	19,600	<0,01
	<i>głównie ojciec</i>	12,0%	10,9% _a	26,8% _b	20,6% _{a, b}		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	69,8%	71,2% _a	61,0% _{a, b}	52,4% _b		
kontakty z wychowawcami/nauczycielami	<i>głównie matka</i>	26,1%	25,3% _a	21,4% _{a, b}	41,2% _b	15,715	<0,01
	<i>głównie ojciec</i>	9,7%	9,1% _a	19,0% _a	13,2% _a		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	64,2%	65,6% _a	59,5% _{a, b}	45,6% _b		
przygotowywanie posiłków dziecku	<i>głównie matka</i>	33,4%	34,2% _a	28,6% _a	24,2% _a	14,641	<0,01
	<i>głównie ojciec</i>	8,9%	8,0% _a	19,0% _b	18,2% _b		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	57,7%	57,9% _a	52,4% _a	57,6% _a		
wizyta u lekarza, opieka nad chorym dzieckiem	<i>głównie matka</i>	25,6%	25,4% _a	24,4% _a	30,4% _a	33,592	<0,001
	<i>głównie ojciec</i>	9,1%	7,7% _a	17,1% _{a, b}	26,1% _b		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	65,3%	66,9% _a	58,5% _{a, b}	43,5% _b		

Kolejnym z analizowanych aspektów była postawa ojców dotycząca roli obojga rodziców w opiece nad dzieckiem i jego wychowaniu w zależności do jego wieku. Ojcowie niemieszkający z dzieckiem i ci w innej sytuacji rodzinnej istotnie częściej niż ojcowie mieszkający z dzieckiem wskazywali siebie jako osobę, która powinna się zajmować głównie opieką nad dzieckiem od urodzenia do wieku przedszkolnego oraz w wieku nastoletnim. W niemal wszystkich tych przypadkach obie te grupy istotnie rzadziej niż ojcowie mieszkający z dzieckiem uważały, że oboje rodzice powinni to robić w podobnym stopniu. W przypadku odpowiedzi dotyczących opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym zbyt małe liczby poszczególnych odpowiedzi nie pozwoliły na analizę istotności statystycznych (tab. 7).

Tabela 7

Postawy wobec opieki nad dzieckiem na poszczególnych etapach jego życia a mieszkanie z dzieckiem/dziećmi

Kto powinien się zajmować opieką i wychowaniem dziecka:		Mieszkanie z dzieckiem/dziećmi				χ^2	p
		Ogółem	Tak	Nie	Inna sytuacja		
od urodzenia do 1 r.ż.	<i>głównie matka</i>	31,0%	31,6% _a	23,9% _a	26,5% _a	64,821	<0,001
	<i>głównie ojciec</i>	7,1%	5,3% _a	17,4% _b	29,4% _b		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	61,9%	63,1% _a	58,7% _{a,b}	44,1% _b		
po 1 r.ż. do wieku przedszkolnego	<i>głównie matka</i>	13,0%	12,5% _a	12,8% _a	20,9% _a	70,781	<0,001
	<i>głównie ojciec</i>	6,8%	4,9% _a	23,4% _b	25,4% _b		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	80,2%	82,5% _a	63,8% _b	53,7% _b		
w wieku przedszkolnym	<i>głównie matka</i>	9,0%	8,4% _a	8,5% _{a,b}	19,1% _b	94,884*	<0,001
	<i>głównie ojciec</i>	6,8%	4,7% _a	19,1% _b	30,9% _b		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	84,2%	86,8% _a	72,3% _b	50,0% _c		
w wieku wczesnoszkolnym (szkoła podstawowa)	<i>głównie matka</i>	5,9%	5,3% _a	4,3% _{a,b}	16,2% _b	79,280*	<0,001
	<i>głównie ojciec</i>	8,6%	6,7% _a	19,6% _b	32,4% _b		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	85,5%	88,0% _a	76,1% _b	51,5% _c		
w wieku nastoletnim	<i>głównie matka</i>	4,9%	4,3% _a	6,8% _{a,b}	13,2% _b	64,933	<0,001
	<i>głównie ojciec</i>	12,5%	10,5% _a	22,7% _b	38,2% _b		
	<i>matka i ojciec w podobnym stopniu</i>	82,6%	85,2% _a	70,5% _b	48,5% _b		

*Więcej niż 22,2% komórek cechowała się liczebnością oczekiwaną mniejszą niż 5.

Analizie poddano także to, w jaki sposób ojcowie przygotowywali się do rodzicielstwa. Okazało się, że mężczyźni niemieszkający ze swoim dzieckiem / swoimi dziećmi oraz ci będący w innej sytuacji rodzinnej istotnie rzadziej niż ojcowie

mieszkający z dzieckiem/dziećmi rozmawiali na temat rodzicielstwa z rodziną i przyjaciółmi przed urodzeniem się ich pierwszego dziecka. Dodatkowo ojcowie w innej sytuacji rodzinnej istotnie rzadziej niż ci mieszkający z dzieckiem czytali książki lub czasopisma na temat rodzicielstwa oraz rozmawiali na ten temat z partnerką (tab. 8).

Tabela 8

Formy przygotowania do rodzicielstwa przy pierwszym dziecku a mieszkanie z dzieckiem/dziećmi

Przed urodzeniem/tuż po urodzeniu pierwszego dziecka	Mieszkanie z dzieckiem/dziećmi				χ^2	p
	Ogółem	Tak	Nie	Inna sytuacja		
uczestnictwo w szkole rodzenia	34,3%	34,6%	21,9%	36,8%	2,334	0,311
czytanie książek/czasopism na temat rodzicielstwa	54,4%	55,9% _a	41,5% _{a, b}	34,0% _b	12,672	<0,01
uczestnictwo w warsztatach rodzicielskich	30,8%	30,6%	25,6%	40,0%	2,761	0,251
oglądanie programów TV na temat rodzicielstwa	52,0%	52,9%	45,5%	40,4%	4,159	0,125
rozmawianie na temat rodzicielstwa z rodziną/przyjaciółmi	81,0%	82,6% _a	62,8% _b	63,6% _b	21,866	<0,001
rozmawianie na temat rodzicielstwa z partnerką / matką dziecka	87,0%	88,6% _a	76,7% _{a, b}	66,1% _b	28,089	<0,001
szukanie informacji na temat rodzicielstwa w internecie	69,8%	71,2% _a	54,5% _a	56,7% _a	10,667	<0,01

Weryfikacji poddano także to, w jaki sposób ojcowie oceniają ilość czasu spędzanego przez siebie z dzieckiem. Zebrane dane (tab. 9) pokazują, że ojcowie niemieszkający z dzieckiem lub w innej sytuacji rodzinnej istotnie częściej niż ojcowie mieszkający z dzieckiem oceniają, że ilość tego czasu jest niewystarczająca.

Tabela 9

Ocena ilości czasu spędzanego z dzieckiem a mieszkanie z dzieckiem/dziećmi

Czy uważa Pan, że spędza Pan z dzieckiem/dziećmi wystarczająco dużo czasu?	Mieszkanie z dzieckiem/dziećmi				χ^2	p
	Ogółem	Tak	Nie	Inna sytuacja		
zdecydowanie tak	16,2%	16,7% _a	8,1% _a	13,3% _a	90,903	<0,001
raczej tak	56,0%	58,7% _a	35,1% _b	25,0% _b		
raczej nie	22,0%	20,7% _a	35,1% _{a, b}	35,0% _b		
zdecydowanie nie	5,8%	4,0% _a	21,6% _b	26,7% _b		

W toku analiz porównano także, na jakie trudności związane z opieką nad dzieckiem i jego wychowaniem wskazują ojcowie o różnej sytuacji rodzinnej. Ojcowie niemieszkający ze swoim dzieckiem istotnie częściej niż ojcowie mieszkających z dzieckiem wskazywali na trudności związane z brakiem wsparcia ze strony rodziny i przyjaciół. Z kolei ojcowie w innej sytuacji istotnie częściej niż ci mieszkający z dzieckiem wskazywali na brak pozytywnych wzorców rodzicielstwa z własnego dzieciństwa. Ponadto obie te grupy istotnie rzadziej niż ojcowie mieszkający z dzieckiem deklarowały zmęczenie i brak czasu dla siebie (tab. 10).

Tabela 10

Trudności doświadczane w związku z opieką nad dzieckiem a mieszkanie z dzieckiem/dziećmi

Czy w związku z opieką i wychowaniem dziecka/ dzieci doświadczył Pan następujących trudności:	Mieszkanie z dzieckiem/dziećmi				χ^2	p
	Ogółem	Tak	Nie	Inna sytuacja		
brak cierpliwości wobec dziecka/dzieci	31,5%	31,9%	34,8%	22,7%	3,036	0,219
zmęczenie, brak czasu dla siebie	67,2%	69,5% _a	51,1% _b	42,7% _b	28,725	<0,001
brak wiedzy na temat opieki i wychowania dziecka	21,0%	21,8%	14,9%	13,3%	4,105	0,128
brak pozytywnych wzorców rodzicielstwa z własnego dzieciństwa	17,7%	16,4% _a	23,4% _{a,b}	34,2% _b	16,603	<0,001
podważanie przez matkę dziecka/dzieci Pana umiejętności w sprawowaniu opieki dzieckiem/dziećmi	15,7%	14,7% _a	26,1% _a	24,0% _a	8,399	<0,05
podważanie przez inne osoby Pana umiejętności w sprawowaniu opieki nad dzieckiem/dziećmi	16,8%	17,2%	19,6%	9,3%	3,357	0,187
różnice zdań z matką dziecka/dzieci co do ustalenia podziału obowiązków	22,4%	22,5%	23,9%	19,7%	0,375	0,829
brak wsparcia ze strony rodziny/ przyjaciół	8,8%	7,8% _a	27,7% _b	12,0% _{a,b}	23,027	<0,001

Ostatnim z analizowanych aspektów było zweryfikowanie częstości korzystania przez ojców znajdujących się w różnej sytuacji życiowej z przysługującego im urlopu ojcowskiego. Na poziomie całej grupy skorzystanie (kiedykolwiek) z takiego urlopu zadeklarowało 62% ojców. Porównując ojców o różnej sytuacji życiowej, w przeprowadzonych analizach wykazano, że różnią się oni istotnie ($\chi^2(2, 1234) = 12,527, p < 0,01$) między sobą w tym aspekcie. Ojcowie niemieszkający z dzieckiem istotnie rzadziej niż mieszkający z dzieckiem korzystali z urlopu ojcowskiego (odpowiednio, 37,9% i 63,6%). Spośród ojców będących w innej sytuacji rodzinnej skorzystanie z urlopu ojcowskiego zadeklarowało natomiast 46,7%.

Dyskusja

Niniejsze badanie miało dwa główne cele. Po pierwsze analizę przekonań i zachowań polskich ojców w odniesieniu do podziału obowiązków domowych oraz rodzicielskich. Po drugie porównanie tych przekonań i zachowań w zależności od sytuacji rodzinnej mężczyzn – zamieszkiwania (lub nie) z dzieckiem/dziećmi.

Zebrany materiał dostarcza wielu informacji na temat przekonań i zachowań współczesnych ojców w Polsce. W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę, że na poziomie deklaracji większość ojców jest przekonana, że najlepiej, aby oboje rodziców w podobnym stopniu dzieliło się odpowiedzialnością za sprawy domowe i opiekę nad dzieckiem. W zależności od konkretnego obszaru życia takich odpowiedzi udzielało 60–80% uczestników. Może to oznaczać, że znaczna część współczesnych ojców w Polsce preferuje egalitarny model życia rodzinnego, bazujący na porównywalnej odpowiedzialności kobiet i mężczyzn zarówno za sprawy związane z utrzymaniem rodziny, jak i zajmowanie się domem i dziećmi (Bakiera, 2014; Gębka, 2010). Należy jednak zaznaczyć, że w odniesieniu do kilku obszarów życia rodzinnego niemała grupa mężczyzn uważa, że powinno to leżeć w gestii przede wszystkim jednej z osób. Obszarami częściej przypisywanymi mężczyznom było dbanie o zabezpieczenie materialnego rodziny (30% wskazań na ojca jako głównego odpowiedzialnego vs 6% wskazań na matkę jako główną odpowiedzialną) i uprawianie sportów z dzieckiem (29% vs 5%). Kobietom natomiast częściej przypisywano odpowiedzialność za pielęgnację niemowlęcia (32% vs 6%), kontakty z wychowawcami i nauczycielami (17% vs 7%), przygotowywanie dziecku posiłków (29% vs 7%) i kwestie związane ze zdrowiem dziecka, takie jak wizyty u lekarza czy opieka nad chorym dzieckiem (18% vs 7%). Przekonania te są dosyć zbieżne ze stereotypowym pojmowaniem ról rodzicielskich, które mężczyznom przypisują większą odpowiedzialność za bycie żywicielem rodziny, a kobiecie – za opiekę nad dzieckiem, szczególnie tym najmłodszym (Bakiera, 2014; Cabrera i in., 2000; Gębka, 2010). Wpływ takich wzorców uwidacznia się także w odniesieniu do przekonań związanych z tym, kto powinien zajmować się dzieckiem na różnych etapach jego życia. O ile wobec dzieci powyżej 1 r.ż. (aż do pełnoletności) ok. 80–85% ojców uważa, że oboje rodziców powinno być tak samo zaangażowanych, o tyle w odniesieniu do niemowląt (do 1 r.ż.) już tylko 62% uczestników badania wskazało na równą odpowiedzialność obojga rodziców, a niemal jedna trzecia (31%) uznała, że to przede wszystkim matka powinna opiekować się małym dzieckiem.

Zebrany materiał pozwolił także na porównanie przekonań z deklaracjami na temat faktycznej realizacji podziału obowiązków domowych i wychowawczych.

Ogólnie wyniki te okazały się dosyć zbieżne, chociaż należy podkreślić, że w odniesieniu do praktycznie każdego z analizowanych obszarów rzeczywistość okazuje się nieco mniej egalitarna niż przekonania na jej temat. Odsetek ojców deklarujących zbliżone zaangażowanie obojga rodziców w poszczególne obszary życia był na ogół o 5–10 punktów procentowych mniejszy niż odsetek ojców przekonanych, że tak to powinno wyglądać. Można więc powiedzieć, że faktyczny podział obowiązków w polskich rodzinach (przynajmniej oczami mężczyzn) wciąż nierzadko odzwierciedla stereotypowy podział ról, w którym mężczyźni w znacznie mniejszym stopniu angażują się w kwestie związane z opieką nad dzieckiem i jego wychowaniem (Bakiera, 2014; Cabrera i in., 2000; Gębka, 2010). Skłania to do refleksji nad czynnikami wpływającymi na finalny podział obowiązków domowych i rodzicielskich między obojgiem partnerów. Mogą być to np. przekonania kobiety (sprzeczne z przekonaniem mężczyzny), co prowadzi do konieczności negocjowania sposobu dzielenia się tymi obowiązkami. Możliwe także, że rozmaite okoliczności (np. sytuacja zawodowa obojga rodziców) sprawiają, że nie są oni w stanie układać swojej codzienności w zgodzie ze swoimi przekonaniem. Warto by porównać wyniki uzyskane wśród ojców z wynikami badania ich partnerek.

Warto zwrócić uwagę także na to, że ok. jednej czwartej badanych ojców (27,8%) uważało, że nie spędza z dzieckiem wystarczająco dużo czasu. Odsetek ten był mniejszy niż w 2014 r. (Włodarczyk, 2014), kiedy to wynosił 35%. Może to wskazywać na zmieniające się wzorce zaangażowania mężczyzn w życie rodzinne i większy ich udział w opiece nad dzieckiem. Pytanie to odnosi się jednak do poczucia mężczyzny, więc jest wysoce subiektywne, gdyż dla jednego ojca pół godziny wieczorem i spacer w weekend to może być „wystarczająco dużo”, a dla innego – nie. Warto zatem prowadzić także badania, które odnosiłyby się do faktycznego czasu spędzanego z dzieckiem (np. w minutach/godzinach) i konfrontowałyby percepcję ojców z potrzebami ich dzieci. Szczególnie użyteczna mogłaby tutaj być metoda dzienniczkowa, która dałaby lepszy wgląd w rzeczywisty czas spędzany przez ojców z ich dziećmi.

Zebrane dane warto też zestawić z wynikami analogicznego badania sprzed niemal dekady (Włodarczyk, 2014). Z takiego porównania wyłania się dosyć interesujący obraz. Na poziomie przekonań obecnie egalitarny model zakładający podobny udział obojga rodziców w obowiązkach domowych i rodzicielskich wydaje się być nieco mniej popularny. Dla przykładu, 8 lat temu 96% ojców deklarowało, że za zabawę z dzieckiem powinno w podobny sposób odpowiadać oboje rodziców a dziś takie przekonanie żywiło już tylko 83% ojców. Podobnie sytuacja wygląda w odniesieniu do odpowiedzialności za kontakty z nauczycielami/wychowawcami

(83% vs 76%)¹, wizyty lekarskie (82% vs 76%), uprawianie sportów (78% vs 66%), pomoc dziecku w nauce (89% vs 80%) czy też pielęgnację niemowlęcia (72% vs 62%). Na poziomie deklarowanej faktycznej realizacji podziału obowiązku dane sugerują natomiast, że w odniesieniu do odpowiedzialności za kontakty z nauczycielami (58% vs 64%)² i pielęgnację niemowlęcia (53% vs 59%) odsetek par dzielących się tymi obowiązkami bardziej „równo” wzrósł. Spadł on natomiast w odniesieniu do dzielenia się odpowiedzialnością za zabawę z dzieckiem (86% vs 78%). Należy zaznaczyć, że oba badania były realizowane na reprezentatywnej grupie polskich ojców, chociaż w przypadku niniejszego badania była ona większa ($N = 1234$ w 2022 r. vs $N = 502$ w 2014 r.). Pozwala to jednak przypuszczać, że zaobserwowane różnice nie wynikają ze specyfiki uczestników każdego z badań. Chociaż trudno wskazywać jednoznacznie przyczyny zaobserwowanych różnic, to można jednak wspomnieć m.in. o przekształceniach w obrębie wzorców ról płciowych i rodzinnych (Bakiera, 2014; Cabrera i in., 2000; Gębka, 2010), zmianach prawnych (np. wprowadzeniu urlopu ojcowskiego [Bierca, 2014]) czy wpływie pandemii COVID-19 na życie codzienne rodzin (Shafer i in., 2020).

W kontekście lepszego zrozumienia sytuacji mężczyzn wchodzących w rolę ojca interesujące wydają się dane dotyczące tego, w jaki sposób przygotowywali się oni do rodzicielstwa przy okazji narodzin pierwszego dziecka. Najczęściej były to rozmowy z partnerką i znajomymi/rodziną. To, że przeważająca część ojców (87%) rozmawiała o rodzicielstwie ze swoją partnerką, wydaje się budujące, gdyż poczucie „bycia razem” z partnerką w tych nowych wyzwaniach jest bardzo istotne dla przeżywania ojcostwa jako czegoś pozytywnego (np. Darwin i in., 2017; Kowlessar i in., 2014; Poh i in., 2014; Rowe i in., 2013). Z kolei Pällson i in. (2017) wykazali, że rozmowy odbyte z partnerką podczas ciąży pomagają mężczyznom lepiej przygotować się do nowego etapu życia i wzmocnić poczucie partnerstwa. Spory odsetek ojców szukał także informacji na temat rodzicielstwa w internecie. Z jednej strony może być to medium pomocne w zdobywaniu nowych informacji, z drugiej – bardzo wiele treści tam publikowanych w odniesieniu do rodzicielstwa nie jest zgodne z wiedzą naukową, wobec czego istnieje ryzyko, że wpłyną one negatywnie na świadomość i zachowania ojców dotyczące np. wspierania rozwoju dziecka. Zwraca uwagę to, że niewielki odsetek ojców brał udział w szkole rodzenia i warsztatach rodzicielskich. W odniesieniu do pierwszej kwestii można uzasadnić to na kilka sposobów. Po pierwsze nierzadko szkoły rodzenia nie dopuszczają ojców do udziału w takich

1 W pierwszej kolejności podawany jest wynik z 2014 r.

2 W tym przypadku także w pierwszej kolejności podawany jest wynik z 2014 r.

zajęciach (Janowicz, 2022). Po drugie często te zajęcia są niedostosowane do potrzeb i oczekiwań ojców (Chin i in., 2011; Dallos i Nokes, 2011; Darwin i in., 2017; De Montigny i Lacharité, 2004; Janowicz, 2022), co zniechęca ich do udziału. Po trzecie faktem jest także to, że raptem jedna trzecia mężczyzn niebędących jeszcze ojcami deklaruje chęć wzięcia w przyszłości udziału w takich zajęciach, aby lepiej przygotować się do ojcostwa (Janowicz, 2018b, Janowicz i Bakiera, 2018). To, że tylko połowa ojców deklaruwała, iż przygotowywała się do rodzicielstwa przez czytanie książek/czasopism na ten temat, może wynikać z tego, że wciąż jest niewiele takich publikacji w przeznaczonych dla ojców (De Montigny i Lacharité, 2004).

Wyniki niniejszego badania dają też wgląd w trudności doświadczane przez polskich ojców. Najwięcej z nich wskazuje na zmęczenie i brak czasu dla siebie, co jest spójne z doniesieniami opublikowanymi w dwóch przeglądach systematycznych badań dotyczących doświadczeń młodych ojców (Baldwin i in., 2018; Nyström i Öhrling, 2013). Drugą z najczęściej wskazywanych trudności był brak cierpliwości wobec dziecka/dzieci, co może wskazywać na braki w zakresie kompetencji rodzicielskich u ojców lub trudności w radzeniu sobie ze stresem związanym z opieką nad dzieckiem i – w efekcie – niemożnością radzenia sobie z trudnymi emocjami, jakie temu towarzyszą. Koresponduje to z wynikiem pokazującym, że dla ponad jednej piątej ojców problemem jest brak wiedzy na temat opieki nad dzieckiem i wychowania go. Wyniki te powinny zwrócić uwagę osób zaangażowanych w działania profilaktyczne na rzecz zdrowia psychicznego rodziców oraz przeciwdziałania zaniedbaniu dzieci, gdyż przegląd dokonany przez Barlowa i in. (2012) wykazał, że efektem trudności doświadczanych przez ojców może być niższe zaangażowanie w relację z dzieckiem, dystansowanie się emocjonalne i nieradzenie sobie z codziennymi obowiązkami związanymi z opieką nad dzieckiem. Te trudności mogą również być związane z brakiem przepracowania trudności z dzieciństwa, o czym może świadczyć 17,7% ojców, którzy wskazali brak pozytywnych wzorców rodzicielstwa z własnego dzieciństwa (w 2014 r. odsetek ten wynosił jedynie 11,6%). Na sam koniec należy zwrócić uwagę na doświadczane przez ojców trudności związane z podważaniem ich kompetencji przez partnerkę / matkę dziecka oraz różnice zdań z partnerką / matką dziecka co do wychowania dziecka. Pierwsza z trudności może być analizowana przez pryzmat zjawiska nazywanego *maternal gatekeeping* (Allen i Hawkins, 1999), które odnosi się m.in. właśnie do podważania kompetencji rodzicielskich partnera, ale także ograniczania mu kontaktu z dzieckiem, nadmiernej kontroli czy permanentnej oceny i krytyki. Może to być przyczyną niższego zaangażowania ojców w relację z dzieckiem (Fagan i Barnett, 2003). Z kolei rozbieżność zdań co do wychowania może być rozumiana jako czynnik utrudniający osiągnięcie

zgodności i dobrej współpracy między obojgiem rodziców na polu wychowywania dziecka, co jest o tyle istotne, o ile brak takiej współpracy może negatywnie odbijać się na rozwoju dziecka (Teubert i Pinquart, 2010).

Na sam koniec omawiania tej części wyników warto zaznaczyć, że niemal 40% badanych ojców nie wykorzystało przysługującego im urlopu ojcowskiego. W świetle badań pokazujących, że skorzystanie z takiego urlopu (lub podzielenie się urlopem rodzicielskim) sprzyja większemu zaangażowaniu w opiekę nad dzieckiem i spędzanie z nim więcej czasu (np. Huerta i in., 2014; Nepomnyaschy i Waldfogel, 2007; Schaber i in., 2021; Tanaka i Waldfogel, 2007), należy podkreślić znaczenie promocji tej formy urlopu wśród polskich ojców.

Drugi z celów badania dotyczył porównania ojców mieszkających i niemieszkających ze swoimi dziećmi pod względem ich przekonań na temat podziału obowiązków domowych i rodzicielskich oraz tego, w jaki sposób faktycznie ten podział realizują. Fakt mieszkania (lub nie) ze swoim dzieckiem/dziećmi albo bycia w jeszcze innej sytuacji rodzinnej istotnie różnicuje przekonania i zachowania ojców. Co ciekawe, często grupa ojców w tzw. innej sytuacji, czyli mieszkających z niektórymi ze swoich dzieci lub będących w jeszcze innej sytuacji, którą trudno zdefiniować, jest tą, która najbardziej różni się w odpowiedziach od ojców będących w tradycyjnych sytuacjach rodzinnych. W swoich opowiadaniach podkreślają oni rolę ojca, szczególnie w obszarach tradycyjnie zarezerwowanych dla matki, jak np. pielęgnacja niemowlęcia, i jednocześnie wskazują częściej na matkę jako osobę, która powinna być odpowiedzialna za uprawianie sportów z dzieckiem czy za zabezpieczenie materialne rodziny, czyli sfery tradycyjnie przypisywane ojcom. Takie przekonania mogą wynikać z potrzeby renegocjowania ról rodzicielskich wobec niejasnej sytuacji życiowej lub rozpadu rodziny (Catlett i McKenry, 2004; Liong, 2016; Philip, 2014). Ojcowie ci znacząco rzadziej wskazują także na oboje rodziców jako odpowiedzialnych za poszczególne sfery związane z opieką i wychowaniem dziecka. Może to wskazywać na występowanie konfliktu z matką dziecka, a także potrzebę podkreślenia swojej roli w życiu dziecka od samego początku. Zwraca uwagę także to, że ojcowie niemieszkający z dziećmi lub znajdujący się w innej sytuacji rodzinnej istotnie rzadziej niż ojcowie mieszkający z dziećmi uważają, że oboje rodziców powinno w podobnym stopniu decydować o ważnych sprawach dotyczących dziecka, a znacznie częściej deklarują, że tą osobą decyzyjną powinni być oni – ojcowie. Może to wskazywać na konflikty między obojgiem rodziców w obszarze decyzji dotyczących rozwoju dziecka. Jest to o tyle niepokojące, o ile gorsza współpraca rodziców jest predyktorem występowania poważniejszych problemów ekster- i internalizacyjnych u dziecka (Teubert i Pinquart, 2010) oraz mniejszego zaangażowania ojców w relację z dzieckiem (Sobolewski i King, 2005).

Sytuacja związana z (nie)zamieszkiwaniem z dzieckiem różnicuje ojców w zakresie doświadczanych przez nich trudności. Mężczyźni mieszkający stale ze swoim dzieckiem / swoimi dziećmi częściej doświadczają zmęczenia i braku czasu dla siebie. Wydaje się to zrozumiałe, gdyż ze względu na stałe przebywanie z rodziną mogą oni być bardziej obciążeni związanymi z tym zadaniami i wyzwaniem. Koresponduje to z wynikami licznych badań wskazujących na to, że zmęczenie fizyczne i psychiczne jest jednym z kluczowych problemów doświadczanych przez ojców, zwłaszcza tych mających małe dzieci (Baldwin i in., 2018; Nyström i Öhring, 2013). Z kolei ojcowie niemieszkający z dzieckiem lub w innej sytuacji rodzinnej istotnie rzadziej rozmawiają o rodzicielstwie z rodziną lub przyjaciółmi, a ojcowie niemieszkający z dziećmi dodatkowo wskazują bezpośrednio na brak wsparcia ze strony rodziny lub przyjaciół. Interpretując te wyniki z perspektywy systemowej (por. de Barbaro, 1999), wydają się one wskazywać, że po rozpadzie związku z partnerką mężczyźni mogą być narażeni na to, że w mniejszym stopniu identyfikuje się ich jako osoby zaangażowane w rodzicielstwo, co przekłada się na rzadsze rozmowy na ten temat oraz mniej wsparcia w tym obszarze. Z drugiej strony możliwe także, że to sami ojcowie rzadziej skupiają się na tych kwestiach, gdyż przestały one być elementem ich codziennych doświadczeń. Uzyskane rezultaty mogą jednak w pewnym stopniu niepokoić, gdyż relacje z dalszą rodziną i jej wsparcie są istotne dla podtrzymywania wysokiego zaangażowania ojców w relację z dzieckiem (Ryan i in., 2008). Są też spostrzegane przez mężczyzn jako istotny czynnik w kontekście przygotowania się do rodzicielstwa (Janowicz, 2018b; Janowicz i Bakiera, 2018). Warto też podkreślić, że ojcowie będący w innej sytuacji rodzinnej częściej raportowali brak pozytywnych wzorców rodzicielstwa z własnego dzieciństwa, co mogło mieć znaczący wpływ na trudności w relacjach z partnerką i doprowadzić do trudnej sytuacji rodzinnej, w jakiej się znaleźli, gdyż obserwacja własnych rodziców jest jednym z kluczowych źródeł wiedzy o rolach partnerskich i rodzicielskich (Palus, 2006; Przybył, 2001). Jednocześnie ojcowie z obu tych grup mają poczucie, że spędzają z dzieckiem/dziećmi zbyt mało czasu, co może być wskaźnikiem chęci większego zaangażowania w życie dziecka i relację z nim. Otwarte pozostaje pytanie, z czego wynika takie poczucie. Może ono być skutkiem niższego zaangażowania samych ojców (Castillo i in., 2010; Coley i Hernandez, 2006; Goldberg, 2015), niskiego wartościowania ojcostwa i relacji z dzieckiem (Goldberg, 2015), ale też przeszkód stawianych przez partnerkę ograniczającą mężczyźni możliwość kontaktu z dzieckiem (Allen i Hawkins, 1999; Fagan i Barnett, 2003).

Ojcowie niemieszkający z dzieckiem częściej nie skorzystali z urlopu ojcowskiego. Być może wobec tylko okresowych kontaktów z dzieckiem uznawali to rozwiązanie

za zbędne. W przyszłości warto byłoby dodatkowo zbadać następstwa czasowe tej zależności, gdyż możliwe jest także to, że mężczyźni niekorzystający z tego uprawienia częściej rozstawali się ze swoimi partnerkami i w konsekwencji przestawali zamieszkiwać ze swoim dzieckiem / swoimi dziećmi.

Ograniczenia i dalsze kierunki badań

Przyjęta metodologia i procedura badawcza niosą za sobą pewne ograniczenia, które należy wskazać. Po pierwsze najpoważniejszym ograniczeniem niniejszego badania wydaje się nierównoliczność analizowanych podgrup. Ojców mieszkających z dzieckiem/dziećmi było zdecydowanie więcej niż tych, którzy z nim/nimi nie mieszkali lub znajdowali się w innej sytuacji. Próba nie była dobierana ze względu na mieszkanie lub nie z dzieckiem. Nie ma także dostępnych danych, które by pozwoliły na odpowiedni dobór takiej próby, stąd wynik ten nie odzwierciedla rozkładu tej zmiennej w populacji. W związku z tym wyniki odnoszące się do tych porównań międzygrupowych należy traktować z ostrożnością i uznać je przede wszystkim za mające charakter eksploracyjny. Dla dokonania rzetelniejszych porównań należałoby zrekrutować w przyszłości grupę, w której odsetki ojców z każdej z tych podgrup byłyby podobne. Być może interesującym uzupełnieniem tych danych byłyby badania np. z wykorzystaniem metody dziennikowej. Po trzecie było to także badanie deklaratywne, wobec czego nie mamy możliwości zweryfikowania prawdziwości odpowiedzi. Respondenci mogli celowo udzielać nieprawdziwych odpowiedzi w teście lub pomijać niektóre pytania, aby pokazać się w lepszym świetle. Obawa ta wydaje się szczególnie zasadna wobec tego, że tematyka badania (zaangażowanie ojców, podział obowiązków domowych i rodzinnych) wydaje się dosyć „żywa” społecznie i nierzadko budzi niemałe kontrowersje. Interesujące byłoby zestawienie tych odpowiedzi z danymi zebranymi od partnerek badanych mężczyzn. Po czwarte porównania zostały dokonane tylko ze względu na jeden czynnik grupujący (zamieszkiwanie lub nie z dzieckiem/dziećmi). Możliwe jest, że także inne czynniki wpływają na przekonania i zachowania ojców. Aby to stwierdzić, konieczne byłoby jednak badanie na większej próbie, które umożliwiłoby bardziej pogłębione analizy międzygrupowe (np. także ze względu na wykształcenie, miejsce zamieszkania lub sytuację materialną w każdej z podgrup).

Podsumowanie

Niniejsze badanie pokazuje, że wśród polskich ojców dominują przekonania zakorzenione w egalitarnych wzorcach życia rodzinnego, choć na poziomie realizacji nie zawsze mężczyźni podążają za tymi przekonaniem, częściej zwracając się wraz ze swoimi partnerkami ku bardziej stereotypowemu podziałowi ról rodzinnych i rodzicielskich. Ponieważ ojcowie, którzy nie mieszkają ze swoimi dziećmi (wszystkimi lub niektórymi) lub mają jeszcze inną sytuację rodzinną, stanowią niemałą część ojców ogółem (i prawdopodobnie ten odsetek będzie rósł), analizie poddano także to, czy różnicuje to ich przekonania i zachowania. Było to o tyle ważne, o ile ojcowie w ogóle, a w szczególności ci będący z innej niż tradycyjna sytuacji rodzinnej, bardzo rzadko są podmiotem badań społecznych w Polsce. Uzyskane wyniki wskazują, że mieszkanie lub nie ze swoim dzieckiem / swoimi dziećmi znacząco różnicuje postrzeganie przez ojców swojej roli, ale też trudności, z jakimi się borykają. Ich odpowiedzi mogą wskazywać na wysoki poziom konfliktu z matką dziecka/dzieci. Należałoby przeprowadzić więcej badań, które dodatkowo zróżnicowałyby te sytuacje rodzinne, w jakich znajdują się ojcowie tak, aby móc odpowiednio dopasować wsparcie dla nich, ich dzieci oraz matek tych dzieci. Pomocne mogłyby być tutaj także badania jakościowe i analizy przypadku.

Finansowanie badania

Badanie sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości.

E-maile autorów: kamil.janowicz@amu.edu.pl, joanna.e.wlodarczyk@gmail.com.

Bibliografia

- Allen, S., Daly, K. J. (2007). The effects of father involvement. *An Updated Research Sum*, 603, 1–27.
- Allen, S. M., Hawkins, A. J. (1999). Maternal gatekeeping: Mothers' beliefs and behaviors that inhibit greater father involvement in family work. *Journal of Marriage and the Family*, 61(1), 199–212. <https://doi.org/10.2307/353894>
- Amato, P. R. (1989). Family processes and the competence of primary school children and adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 18, 39–53.
- Amato, P. R., Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children: a meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 110(1), 26.
- Ammari, T., Schoenebeck, S. (2015). Understanding and supporting fathers and fatherhood on social media sites. W: *Proceedings of the 33rd Annual ACM Conference on Human Factors in Computing Systems* (s. 1905–1914). ACM. Pobrane z: http://yardi.people.si.umich.edu/pubs/Schoenebeck_Fathers15.pdf
- Bakiera, L. (2013). Zaangażowane rodzicielstwo: problemy definicyjne, wskaźniki i pomiar. *Spółeczeństwo i Rodzina*, 3, 19–34.
- Bakiera, L. (2014). Mężczyzna w roli ojca. Psychospołeczne uwarunkowania zaangażowanego ojcostwa. W: B. Raszeja-Kotleba, M. Baranowska-Szczepańska (red.), *On bez tajemnic. Problemy, analizy, perspektywy* (s. 41–58). Instytut Naukowo Wydawniczy MAIUSCULA.
- Baldwin, S., Malone, M., Sandall, J., Bick, D. (2018). Mental health and wellbeing during the transition to fatherhood. *JB I Database of Systematic Reviews and Implementation Reports*, 16(11), 2118.
- Barlow, J., Smailagic, N., Huband, N., Roloff, V., Bennett, C. (2012). Group-based parent training programmes for improving parental psychosocial health. *Campbell Systematic Reviews*, 8(1), 1–197.
- Bierca, M. (2013). Tacierzyństwo w sieci analiza nowego trendu i jego socjologiczne implikacje. *InterAlia. Pismo poświęcone studiom queer*, 8, 79–90.
- Bierca, M. (2014). Urlopy „tacierzyńskie” w Polsce – silny trend czy chwilowa moda? Rozważania w kontekście przemian ról w rodzinie. *Studia Socjologiczne*, 4(215), 41–58.
- Błażek, M., Lewandowska-Walter, A. (2022). Alienacja rodzicielska a przemoc emocjonalna – podejście systemowe w diagnozie problemu. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 21(1), 13–38.

- Bouchard, G., Lee, C. M. (2000). The marital context for father involvement with their preschool children: The role of partner support. *Journal of Prevention & Intervention in the Community*, 20(1-2), 37-53.
- Cabrera, N., Tamis-LeMonda, C. S., Bradley, R. H., Hofferth, S., Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child Development*, 71(1), 127-136.
- Cannito, M. (2020). Beyond "traditional" and "new": An attempt of redefinition of contemporary fatherhoods through discursive practices and practices of care. *Men and Masculinities*, 23(3-4), 661-679.
- Castillo, J., Welch, G., Sarver, C. (2011). Fathering: The relationship between fathers' residence, fathers' sociodemographic characteristics, and father involvement. *Maternal and Child Health Journal*, 15(8), 1342-1349.
- Catlett, B. S., McKenry, P. C. (2004). Class-based masculinities: Divorce, fatherhood, and the hegemonic ideal. *Fathering: A Journal of Theory, Research & Practice about Men as Fathers*, 2(2), 165-190.
- Chin, R., Hall, P., Daiches, A. (2011). Fathers' experiences of their transition to fatherhood: a metasynthesis. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 29(1), 4-18.
- Coley, R. L., Hernandez, D. C. (2006). Predictors of paternal involvement for resident and nonresident low-income fathers. *Developmental Psychology*, 42(6), 1041-1056.
- Cox, M. J., Owen, M. T., Henderson, V. K., Margand, N. (1992). The prediction of infant-father and infant-mother attachment. *Developmental Psychology*, 28, 474-483.
- Dallos, R., Nokes, L. (2011). Distress, loss, and adjustment following the birth of a baby: a qualitative exploration of one new Father's experiences. *Journal of Constructivist Psychology*, 24(2), 144-167.
- Darwin, Z., Galdas, P., Hinchliff, S., Littlewood, E., McMillan, D., McGowan, L., Gilbody, S. (2017). Fathers' views and experiences of their own mental health during pregnancy and the first postnatal year: a qualitative interview study of men participating in the UK Born and Bred in Yorkshire (BaBY) cohort. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 17(1), 1-15.
- de Barbaro, B. (1999). *Wprowadzenie do systemowego rozumienia rodziny*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- De Montigny, F., Lacharité, C. (2004). Fathers' perceptions of the immediate postpartal period. *Journal of Obstetric, Gynecologic, & Neonatal Nursing*, 33(3), 328-339.
- Deutsch, F. M., Servis, L. J., Payne, J. D. (2001). Paternal participation in child care and its effects on children's self-esteem and attitudes toward gendered roles. *Journal of Family Issues*, 22, 1000-1024.

- Dubowitz, H., Black, M. M., Cox, C. E., Kerr, M. A., Litrownik, A. J., Radhakrishna, A., English, D. J., Wood Schneider, M., Runyan, D. K., (2001). Father involvement and children's functioning at age 6 years: A multisite study. *Child Maltreatment*, 6, 300–309.
- Fagan, J., Barnett, M. (2003). The relationship between maternal gatekeeping, paternal competence, mothers' attitudes about the father role, and father involvement. *Journal of Family Issues*, 24(8), 1020–1043.
- Flouri, E. (2005). *Fathering and child outcomes*. John Wiley & Sons Ltd.
- Flouri, E., Buchanan, A. (2004). Early father's and mother's involvement and child's later educational outcomes. *British Journal of Educational Psychology*, 74(2), 141–153.
- Gadsden, V., Ray, A. (2003). *Fathers' role in children's academic achievement and early literacy*. ERIC Digest.
- Gębka, M. (2006). Trzy pytania o kryzys ojcostwa. *Roczniki Socjologii Rodziny*, 17, 117–136.
- Gębka, M. (2010). Społeczna rola ojca. W: M. Kujawska i L. Huber (red.), *Postawy rodzicielskie współczesnych ojców* (s. 71–85). Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa.
- Goldberg, J. S. (2015). Identity and involvement among resident and non-resident fathers. *Journal of Family Issues*, 36(7), 852–879. <https://doi.org/10.1177/0192513X13500963>
- Harwas-Napierała, B. (2010). Wzór osobowy ojca w rozwoju dziecka. W: M. Kujawska, L. Huber (red.), *Postawy rodzicielskie współczesnych ojców* (s. 27–33). Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa.
- Henwood, K., Procter, J. (2003). The 'good father': Reading men's accounts of paternal involvement during the transition to first-time parenthood. *British Journal of Social Psychology*, 42, 337–355.
- Hietanen, R., Määttä, K., Uusiautti, S. (2013). 'Virtuoso ideal daddy': Finnish children perceptions of good fatherhood. *Early Child Development and Care*, 183(12), 1827–1840.
- Hergatt Huffman, A., J. Olson, K., C. O'Gara Jr, T., B. King, E. (2014). Gender role beliefs and fathers' work-family conflict. *Journal of Managerial Psychology*, 29(7), 774–793. <https://doi.org/10.1108/jmp-11-2012-0372>
- Huerta, M. C., Adema, W., Baxter, J., Han, W. J., Lausten, M., Lee, R., Waldfogel, J. (2014). Fathers' leave and fathers' involvement: Evidence from four OECD countries. *European Journal of Social Security*, 16(4), 308–346.

- Janowicz, K. (10–13 maja 2018a). *Vision of own parenthood in childless women and men in late adolescence and early adulthood* [referat]. 6th Panhellenic Conference of Developmental Psychology, Thessaloniki, Grecja.
- Janowicz, K. (2018b). Wizja własnego ojcostwa u mężczyzn w późnej adolescencji. *Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów Uniwersytetu Jagiellońskiego – Nauki Społeczne*, 22(3), 149–181. <https://doi.org/10.26361/ZNTDsp.09.2018.22.09>
- Janowicz, K. (26–27 września 2022). (Nie)dostępność edukacji okołoporodowej dla mężczyzn w miastach wojewódzkich Polski [referat]. VII Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Psychologia w służbie rodziny” – rodzina w cyklu życia, Gdańsk, Polska.
- Janowicz, K., Bakiera, L. (2018). Levinsonowskie Marzenie w odniesieniu do ojcostwa. Badanie studentów w fazie nowicjatu. *Psychologia Rozwojowa*, 23(4), 71–90.
- Jorm, A. F., Dear, K. B. G., Rodgers, B., Christensen, H. (2003). Interaction between mother's and father's affection as a risk factor for anxiety and depression symptoms: Evidence for increased risk in adults who rate their father as having been more affectionate than their mother. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 38(4), 173–179.
- Juby, H., Billette, J. M., Laplante, B., Le Bourdais, C. (2007). Nonresident fathers and children: Parents' new unions and frequency of contact. *Journal of Family Issues*, 28(9), 1220–1245.
- Kato, K., Ishii-Kuntz, M., Makino, K., Tsuchiya, M. (2002). The impact of paternal involvement and maternal childcare anxiety on sociability of three-year-olds: Two cohort comparisons. *Japanese Journal of Developmental Psychology*, 13(1), 30–41.
- Kendall, P. C. (2004). *Zaburzenia okresu dzieciństwa i adolescencji*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Kowlessar, O., Fox, J. R., Wittkowski, A. (2015). First-time fathers' experiences of parenting during the first year. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 33(1), 4–14.
- Kuo, P. X., Volling, B. L., Gonzalez, R. (2018). Gender role beliefs, work–family conflict, and father involvement after the birth of a second child. *Psychology of Men & Masculinity*, 19(2), 243–256.
- Lam, C. B., McHale, S. M., Crouter, A. C. (2012). Parent–child shared time from middle childhood to late adolescence: Developmental course and adjustment correlates. *Child Development*, 83(6), 2089–2103.
- Lansford, J. E., Laird, R. D., Pettit, G. S., Bates, J. E., Dodge, K. A. (2014). Mothers' and fathers' autonomy-relevant parenting: Longitudinal links with adolescents'

- externalizing and internalizing behavior. *Journal of Youth and Adolescence*, 43(11), 1877–1889.
- Liong, M. (2016). Re-negotiating fatherhood: Divorced fathers in Hong Kong experiencing and resisting stigma. *Intersections: Gender and Sexuality in Asia and the Pacific*, 39, 1–17.
- Lucassen, N., Tharner, A., Van IJzendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M. J., Volling, B. L., Verhulst, F. C., Tiemeier, H. (2011). The association between paternal sensitivity and infant–father attachment security: A meta-analysis of three decades of research. *Journal of Family Psychology*, 25(6), 986.
- Marsiglio, W., Day, R.D., Lamb, M.E. (2000). Exploring fatherhood diversity: Implications for conceptualizing father involvement. *Marriage & Family Review*, 29(4), 269–293.
- Milewska E., Szymanowska A., (2000). *Rodzice i dzieci, psychologiczny obraz sytuacji problemowych*. Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej.
- Morman, M. T., Floyd, K. (2006). Good fathering: Father and son perceptions of what it means to be a good father. *Fathering*, 4(2), 113–136.
- Nationale Nederlanden. (2019). *Powrót taty. Polskie ojcostwo: pełen etat czy praca dorywcza?* Pobrane z: <https://media.nn.pl/61309-powrot-taty-polskie-ojcostwo-pelen-etat-czy-praca-dorywcza>
- Nepomnyaschy, L., Waldfogel, J. (2007). Paternity leave and fathers' involvement with their young children: evidence from the american ECLS–B. *Community, Work and Family*, 10(4), 427–453.
- Nyström, K., Öhrling, K. (2004). Parenthood experiences during the child's first year: literature review. *Journal of Advanced Nursing*, 46(3), 319–330.
- Pålsson, P., Persson, E. K., Ekelin, M., Hallström, I. K., Kvist, L. J. (2017). First-time fathers experiences of their prenatal preparation in relation to challenges met in the early parenthood period: Implications for early parenthood preparation. *Midwifery*, 50, 86–92.
- Palus, K. (2006). Rola rodziny w kształtowaniu ról i stereotypów płciowych. *Roczniki Socjologii Rodziny*, 17, 187–202.
- Pedersen, F. A., Anderson, B. J., Kain, R. L. (1980). Parent-infant and husband wife interactions observed at age five months. W: F. Pedersen (red.), *The father-infant relationship: Observational studies in the family setting* (s. 71–86). Praeger.
- Philip, G. (2014). Fathering after separation or divorce: navigating domestic, public and moral spaces. *Families, Relationships and Societies*, 3(2), 219–233.

- Poh, H. L., Koh, S. S. L., Seow, H. C. L., He, H. G. (2014). First-time fathers' experiences and needs during pregnancy and childbirth: A descriptive qualitative study. *Midwifery*, 30(6), 779–787.
- Przybył, I. (2001). Źródła wiedzy i rolach małżeńskich. *Roczniki Socjologii Rodziny*, 13, 105–116.
- Ross, C. E., Broh, B. A. (2000). The role of self-esteem and the sense of personal control in the academic achievement process. *Sociology of Education*, 73, 270–284.
- Rostowska T. (2009). The psychological functioning of men brought up without a father model. *Polish Journal of Social Science*, 4(1), 139–169.
- Rowe, H. J., Holton, S., Fisher, J. R. (2013). Postpartum emotional support: a qualitative study of women's and men's anticipated needs and preferred sources. *Australian Journal of Primary Health*, 19(1), 46–52.
- Ryan, R. M., Kalil, A., Ziol-Guest, K. M. (2008). Longitudinal patterns of nonresident fathers' involvement: The role of resources and relations. *Journal of Marriage and Family*, 70(4), 962–977.
- Shafer, K., Scheibling, C., Milkie, M. A. (2020). The division of domestic labor before and during the COVID-19 pandemic in Canada: Stagnation versus shifts in fathers' contributions. *Canadian Review of Sociology/Revue canadienne de sociologie*, 57(4), 523–549.
- Sobolewski, J. M., King, V. (2005). The importance of the coparental relationship for nonresident fathers' ties to children. *Journal of Marriage and Family*, 67(5), 1196–1212. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2005.00210.x>
- Speicher-Dublin, B. (1982). *Relationships between parent moral judgement, child moral judgement and family interaction: A correlational study*. Dissertations Abstracts International, 43, 1600B. (University Microfilms International No. 8223231).
- Stolz, H. E., Barber, B. K., Olsen, J. A. (2005). Toward disentangling fathering and mothering: An assessment of relative importance. *Journal of Marriage and Family* 67, 1076–1092.
- Tanaka, S., Waldfogel, J. (2007). Effects of parental leave and work hours on fathers' involvement with their babies: Evidence from the millennium cohort study. *Community, Work and Family*, 10(4), 409–426.
- Teubert, D., Pinquart, M. (2010). The association between coparenting and child adjustment: A meta-analysis. *Parenting: Science and Practice*, 10(4), 286–307. <https://doi.org/10.1080/15295192.2010.492040>
- Videon, T. M. (2005). Parent-child relations and children's psychological well-being: Do dads matter? *Journal of Family Issues*, 26(1), 55–78.

- Yogman, M. W. Kindlon, D., Earls, F. (1995). Father involvement and cognitive/behavioral outcomes of preterm infants. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 34, 58–66.
- Zvara, B. J., Schoppe-Sullivan, S. J., Dush, C. K. (2013). Fathers' involvement in child health care: associations with prenatal involvement, parents' beliefs, and maternal gatekeeping. *Family Relations*, 62(4), 649–661.

Attitudes and behaviors related to parenting among polish fathers. The role of (not) living with a child

The last decades brought dynamic changes in family and parental role patterns – regarding the beliefs and behaviors of men and women. Accordingly, the study's first goal was to investigate Polish fathers': (a) beliefs and behaviors referring to the division of domestic and parental duties; (b) actions related to preparation for fatherhood; (c) experienced difficulties related to being a father. The second goal was to compare the responses between fathers who live with their children and fathers who do not live with their children. The study was conducted on a representative group of 1234 Polish fathers. The results indicate that contemporary Polish fathers seem to be mostly devoted to egalitarian patterns of family roles. However, their behaviors are not always in line with their beliefs. Moreover, we have observed that resident and non-resident fathers differ regarding their beliefs, behaviors, and experienced difficulties. According to that, living (or not) with children should be considered as a factor that may strongly influence the beliefs and behaviors of Polish fathers.

KEYWORDS

FATHERHOOD, DIVORCE, PATCHWORK FAMILY, CHILDCARE, PATERNITY LEAVE

Cytowanie:

Janowicz, K., Włodarczyk, J. (2022). Rodzicielstwo w przekonaniach i zachowaniach współczesnych polskich ojców – znaczenie (nie)zamieszkiwania z dzieckiem. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 21(4), 161–192.

Artykuł jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa–Użycie niekomercyjne–Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI
www.ms.gov.pl

FUNDUSZ
SPRAWIEDLIWOŚCI

Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości